

नित्याह्निकतिलकम्

A Critical Edition in Progress

Version of April 22, 2020

Csaba Kiss

Contents

स्तुतिः	4
आश्रमाः	5
स्नानम्	7
यज्ञोपवीतलक्षणम्	7
पञ्चप्रणवोद्धारः	8
नवात्मोद्धारः	9
समयमन्त्र	11

मुक्तकेन विरचितं नित्याह्निकतिलकम् [स्तुतिः]

ओं नमः परशम्भवे ।
 शशधरसदृशसरोजे अलके देवाक्षयानके चरणौ ।
 सितरजभास्वरविमलौ शम्भोर्नित्यं [ ] पान्तु जनान् ॥ १।१॥
 यस्य प्रसारमतुलमाब्रह्मस्तम्बभुवनपरान्तगम् ।
 स श्रीनाथकुलेशः श्रीकुब्जिकाधिदैवो जयति ॥ १।२॥
 कुकारः पार्थिवो बीजो अब्जिकोपरिसंस्थितः ।
 का काली शिवगा वक्रा सा श्रीकुब्जिका जयति ॥ १।३॥
 सृष्टा यया परा विद्ध हंसवर्त्तिद्वीपकुजा ।
 सा जनेशी कलौ काली संस्थिता पश्चिमे गृहे ॥ १।४॥
 वेदात्तु परमं शैवं शैवाद्दक्षिणमुत्तमम् ।
 दक्षिणात्पश्चिमं श्रेष्ठमतः परतरं न हि ॥ १।५॥
 विज्ञाय श्रीकुब्जिकायाः श्रीकुजेश्वरसहितायाः ।
 नृणां स्वर्गाप्तिहेत्वर्थं नित्याह्निकमिहोच्यते ॥ १।६॥
 ज्ञानार्णवमगाधो ऽयं श्रीशम्भुशासनो महान् ।
 तत्र पारं परं गच्छन् वीची श्रीकण्ठसंज्ञकः ॥ १।७॥
 तच्चरणैर्यथा दृष्टं श्रीमत्पश्चिमशासने ।
 पारम्पर्यक्रमायात् सुगोप्यमनुलिख्यते ॥ १।८॥
 स्वगोत्राणां हितार्थाय श्रीमच्छ्रीकण्ठसूनुना ।
 मुक्तकेन कियद्गुदं सोपदेशं जयेन तु ॥ १।९॥

Codices: A: NGMPP Access 1-1320, Reel: B 26/10 (its label also says: A 1306/34); B: NGMPP Access 3-384, Reel A 41/11; C: NGMPP Access 1-1361, Reel B 26/11; D: NGMPP Access 5-854, Reel A 1297/11; E: NGMPP Access 9-58, Reel C 4/24; F: NGMPP Access 5-4995, Reel A 162/7. 1.1 Āryā metre with one missing syllable? ≈ Ugracaṇḍāpūjāpaddhati lines 428-29: शशधरसदृशं स लोके देवाक्षयानके चरणौ । सितरजम्भास्वरविमलौ सम्भो नित्यं पातु जनार्णि ॥ 1.2 Āryā metre CHECK.

1.1a °सरोजे] ABCEF; °सरोजे D • अलके] BDEF; अलके A, अलके C 1.1b पान्तु जनान्] ABCEFP^c; पान्तु जना× D, पात जनान् F^{ac} 1.2a यस्य प्रसारमतुलमा°] ABCEF; ×××××××××× MA D • °स्तम्ब°] F; °स्तम्भ° ADE, °स्तम्भम् B, omitted in C 1.2d °दैवो] ABCDF; °देवो E 1.3ab पार्थिवो बीजो अब्जिकोपरिसंस्थितः] ABCEF; पा×××××××××××××××× D 1.3c शिवगा वक्रा] ABDEF; शिवक्रा C 1.4b हंस°] ABDEF; हंस° C • °वर्त्तिद्वीपकुजा] ABCEF; °व×××××× D 1.4c सा जनेशी कलौ काली] ABCEF; ×××××××ली D 1.5a वेदात्तु परमं] F; वेदात्परमं ABCD, वेदान्तं परमं E • शैवं] ABF; omitted in C, शैवं D, शैवं E 1.5b शैवाद्°] ABCDEP^cF; शैवा द° E 1.5cd श्रेष्ठमतः परतरं न हि] ABCEF; श्रेष्ठ ×××××××××× D 1.6a विज्ञाय श्रीकुब्जिकायाः] ABCEF; ×××××(ब्जिकायाः D 1.6b °सहितायाः] ABCDF; °सहिताः E 1.6c स्वर्गा°] em.; वर्गा° ABCDEF • °अर्थ°] ADEF; °अर्थन् B, ×× C 1.6d नित्याह्निकमिहो°] ADEF; नित्याह्निकमिवो° B, नित्याह्निक(**** C 1.7a ज्ञानार्णवमगाधो ऽयं] ABEF; ****गाधो यं C, ×××××××××× D 1.7b श्रीशम्भुशासनो] ABCEF; ×××××शासनो D 1.7c पारं परं गच्छन्] ABDEF; पारपरग(× C 1.7d वीची श्रीकण्ठसंज्ञकः] ADF; वीची ×(कण्ठसंज्ञकः B, ××श्रीक**** C, वीरी श्रीकण्ठसंज्ञकः E 1.8ab तच्चरणैर्यथा दृष्टं श्रीमत्पश्चिमशासने] ABEF; *****(शासने C, तच्चरणैर्यथा दृष्टं ×××××××××× D 1.8c पारम्पर्य°] ABCEF; ××पर्य° D 1.8d अनु°] ABCF; अत्र DE (unmetr.) 1.9b °सूनुना] ABCEF; सू×× D 1.9cd मुक्तकेन कियद्गुदं सो°] A; ×(क्तकेन कियद्गुदं सो° B, मुक्तकेन कियद्गुदं सो° C, ×××××यद्गुदं सो° D, मुक्तकेन हि यद्गुद(स्य E, मुक्तकेन वियद्गुदं F • °देशं] ABCDE; °देश° F

आधारादिसुसूक्ष्मान्तं परान्तं परनिर्णयम् ।
कथितं येन सुस्पष्टं तं श्रीकण्ठगुरुं नमे ॥ १।१०॥

[आश्रमाः]

श्रीभैरव उवाच ।
अथातः सम्प्रवक्ष्यामि आश्रमाणां स्थितिं प्रिये ।
येनासौ वर्तितो योगी मेलकं त्रिविधं लभेत् ॥ २।१॥
गृहस्थः सालयी चैव चारवी च वनाश्रयी ।
नैष्ठिकश्चैव योगी च षट्प्रकाराश्रमस्थितिः ॥ २।२॥

[गृहस्थः]

साधिकारः सपत्नीकः शास्त्रज्ञस्तत्त्ववेदकः ।
क्षमी च गुप्तलिङ्गी च गृहस्थः समयस्थितः ॥ २।३॥

[सालयी]

कृषिवाणिज्यकर्ता च सेवको ऽपतिरेव वा ।
येन केनैव पुण्येन आचार्यस्तेन पूज्यते ॥ २।४॥
आचार्येण क्रिया कार्या सम्यक्सिद्धा कुलान्वये ।
निरंशस्य महादेवि कुलद्रव्यैस्तु सम्मता ॥ २।५॥
आगतं न त्यजेद्यस्तु गत्वा नैव परिग्रहेत् ।
न केवलं मनुष्याणां स गुरुर्देवदुर्लभः ॥ २।६॥
एकान्तस्थः सपत्नीकः सुगुप्तश्च प्रकाशनः ।
सत्यत्कानुग्रहः शान्तः सालयी खेचरं व्रजेत् ॥ २।७॥

[चारवी]

निष्कलत्रः सदैकाकी निःसङ्गः समयस्थितः ।
पीठादिग्रामपर्यन्तं पर्यटोच्चरुकाशया ॥ २।८॥
विप्रादिश्वपचान्तेषु सर्वभक्षः कृतान्तवत् ।
चारव्यो व्यापका देव्यः सर्ववर्णेषु संस्थितः ॥ २।९॥

[वनचारी]

2.6 ≈ KMT 3.47: आगतं न त्यजेद्यस्तुं यो गत्वा न परिग्रहेत् । स गुरुर्न मनुष्यानां देवानामपि दुर्लभः ॥ But see Sanderson 2002:12 2.9d = BraYā 71.97b

1.10a °सुसूक्ष्मान्तं] ACDEF ; °सुशूम्नान्तं B 1.10b परान्तं पर°] ABDF ; omitted in C, परात्परत° E 1.10c कथितं] ABCEF ; कथितो D 1.10d °कण्ठगुरुं नमे] ABF ; °कण्ठं गुरुं नमे C, श्री×××××× D, °कण्ठगुरोत्तमम् E 2.1 °भैरव उवाच] ACDEF ; °भैरवोवाच B 2.1b स्थितिं] ACDEF ; स्थिति B 2.1c वर्तितो] ACDEF ; वर्तितो B 2.1d त्रिविधं लभेत्] ABCEF ; त्रि×××× D 2.2a गृहस्थः] ABCEF ; ××× D 2.2b च] ABCDF ; र E 2.2cd च षट्प्रकारा°] ABDEF ; ××प्रकारा° C 2.3a साधिकारः सपत्नीकः] AB^{pc}CEF ; साधिकारः साधिकारः सपत्नीकः B^{ac}, साधि×××××× D 2.3b शास्त्रज्ञस्तत्त्व°] ABEF ; शास्त्रज्ञस्तत्त्व° C, ××××× D 2.3c °लिङ्गी] ADEF ; °लिङ्गी BC 2.3d °स्थितः] AB^{pc}CDEF ; °स्थितिः B^{ac} 2.4a °वाणिज्य°] ACDEF ; °वानिज्य° B • °कर्ता च] ABCEF ; ××× D 2.4b सेवको पतिरेव वा] ABCEF ; ××××××× D 2.4c येन केनैव] ABCEF ; ×× केनैव D 2.5b सम्यक् सि°] ACEF ; सम्यक् सि° B, सम्यत्सि° D 2.5ab निरंशस्य महादेवि कुलद्रव्यैस्तु सम्मता] ABCEF ; निरं×××××××××××× D 2.6a त्यजेद्यस्तु] ABCDF ; त्यजेद्यस्तु E 2.6c केवलं] ABCEF ; केवल° D 2.7b एकान्तस्थः सपत्नीकः सुगुप्तश्च प्रकाशनः] ABCF ; एकान्तस्थः सपत्नीकः सुगुप्तश्च प्रकाशतः E, ×××××××××× च प्रकाशतः D 2.8a सदैकाकी] ABDF ; सदैकाकी CE, ×××× 2.8b निःसङ्गः समयस्थितः] ABEF ; निःसङ्गाः समयस्थितः C, ××××मयस्थितः D 2.8c °न्तं] ABCF ; °न्त DE 2.8d पर्यटोच्च°] ACDEF ; पर्यटोच्च° B 2.9a °न्तेषु] ABCEF ; °तेषु D 2.9b सर्व°] ABCDF ; सर्वः E • कृतान्तवत्] ABCEF ; कृत×× D 2.9c चारव्यो व्यापका] ABCEF^{pc} ; चारव्यो व्याका F^{ac}, ××××पका D 2.9d °स्थितः] ABCDF ; °स्थिताः E

2.10c °षिक्त°] ABCDF; °विक्र° E 2.10b °सिद्धि°] ABCEF; °सिद्धि D 2.10cd गुरुवक्रत्रते निष्ठः संस्थितो गिरिगह्वरे] E; गुरुवक्रत्रतनिष्ठः संस्थितो गिरिगह्वरे ABCF (unmetr.), ××××××××××××××××रे D 2.11a क्षेत्रा°] ACDEF; क्षेत्र° B 2.11b °शन°] ABCDF; °सने E 2.11c °न्द्रियः] ACDEF; °न्द्रिय B • सदो°] ABCDF; सदौ° E 2.12a यः] ABCEF; × D 2.12b सिद्धयो बहुधाश्च यः] ABCF; ××××××××याः] D, सिद्धं यो बहुधाश्च यः E 2.12f परश्चा°] ACDEF; प* B • नैष्ठिकः] ABCEF; नैष्ठि× D 2.13a नानारूपधरो नित्यं] ABCEF; ×××××××× D 2.13b जरत्कन्था°] CE; जरत्कण्ठा° ABF, ×× त्कन्था° D 2.13c निर्वृन्दो] ADF; निर्वृन्दो B, निर्वृन्दो C, निर्वृन्दो E 2.14a पर्यटद्वैक्ष्यं] ABDEF; पयटद्वैक्ष्य C, पर्यट×× 2.14b सदेव चरुकाशय] ABFE; सदेव चरुकाशया C, ×××××××× D 2.14cd निर्जने परमानन्दसं°] em.; निर्जने परमानन्दः सं° ABCEF, ×××××××रमानन्दः सं° D 2.14a °न्वयी] ACDE; °न्वया] B, °न्वया F 2.14b °सिद्धि°] ABCDE; °सिद्ध F 2.15a असिद्धे योगविज्ञाने] ABFE; असिद्धे योगविज्ञान C, ×××××××× D 2.15b क्रीडां कुर्वन्ति ये नराः] ABFE; क्रीडा कुर्वन्ति ये नराः C, ×××××××× D 2.15c °वस्ते त्र] ABCD; °वस्तत्र EF 2.16ab °भूताश्चर्या] ADF; °भूता चर्या B, °भूताश्चर्या C, °भूटाश्चर्या E 2.16b लोलुपाः] ABCF; लोलुपा× D, लोलपाः E 2.16cd भक्ष्यन्ते कुलदेवीभिः पृतनाभिरुपद्रुताः] ABCEF; ××××××××××भिरुपद्रुताः D 2.17a °सम्प°] ACDEF; °सप° B 2.17b °गः] ABCDF; °गाः E 2.17d नित्यं नैमित्तिकं भजेत्] ABCE; नि××××××× D, नित्यनैमित्तिकं भजेत् F 2.18a मन्त्रो विद्या परा] ABCEF; ××××याधरा D 2.18b °देवता] ABCDE; °देववा F 2.18c °विधाः] ABCD; °विधा E, °विधा F 2.18cd शक्तिर्लि°] ABDEF; शक्ति लिं C • °स्थिताः] ABCDF; °स्थिता E 2.19a तस्मान्न दूषयेद्भिर्द्धं] ABCEF; ××××××× D 2.19b रौप्य°] ABD; °रौप्य C, °रौप्य E, °लौप्य F • °वाणकम्] ABCDE; °वाणकम् F 2.19c षडश्र°] ACDEF; षडस° B • °पीठिका°] ABCDF; °पिठिका° E 2.19f °क्रमः] ABCEF; क्र× D

[स्नानम्]

प्रातरुत्थाय ।

ऊकारं वायुबीजं तदुपरि वरुणं वज्रपाणिं तदूर्ध्वं
कालं वर्णान्तयुक्तं तदुपरि परमं वह्निबीजं सहस्रम् ।
इन्दुं बिन्दुं लयान्तं सितकमलपरं क्षीरधारा श्रवन्तं
दृष्ट्वा कूटं तु नित्यं दहति कुलमलं मेरुतुल्यं हि पापम् ॥ ३।१॥

इति कूटं स्वान्ते ऽर्कराशिसदृशं पापनाशाय ध्यायेत् ।

जलस्नानं प्रकुर्वीत पञ्चाङ्गमथवा पुनः ।

जलस्नानमाश्रयनमामूर्ध्वपर्यन्तं भजेत् ॥ ३।२॥

क्षोणीजलतेजवाय्वीश पराबीजानि बिन्दुयुक्तानि । जले सप्तधा विन्यस्य शम्भुमन्त्रमुच्चरन्
त्रिधा स्नायात् ॥ अथवा पञ्चाङ्गं पादौ हस्तौ मुखं प्रक्षाल्य । अस्त्ररहितमन्त्रसंहितया
सितरजःकुम्भमुद्रादियोगेन वौषडन्तेन मन्त्रस्नानम् ॥ जलाशयादुत्थाय । आसनाणुना
कटिसूत्रम् । मायाबीजेन कौपीनम् । नवात्मना यज्ञोपवीतम् । रदनाक्षरया मुद्रिकाम् ।
मदनेन योगपट्टम् । आकाशेनोत्तरीयम् । वायुबीजेन प्रावरणम् । गृहस्थस्य शुक्रपटम् ।
आसनेनासनम् । यतिगृहस्थयोर्मृगव्याघ्राजिनम् । नवात्मना वेणुदण्डमिति ॥

[यज्ञोपवीतलक्षणम्]

यज्ञोपवीतलक्षणं वक्ष्ये ।

स्थूलं चैवातिसूक्ष्मं च त्यक्त्वा सूत्रमनुत्तमम् ।

कर्तितं कुलजाभिश्च त्रिगुणं त्रिगुणीकृतम् ॥ ४।१॥

3.1 This stanza appears in the Muktabodha.org etext of the Madhyapīṭhapūjāvidhi thus: ऊकारं वायुविजं तदुपरिवरुणं वज्रपाणिन्तु दुर्द्धकालं वर्णान्तयुक्तं तदुपरिपरमं वह्निबीजं सहस्रं । इन्दुं बिन्दुं लयान्तं शितकमलवरं क्षीरधारा श्रवन्तं दृष्ट्वाकूटन्तु नित्यं दहतिकुलमलं मेरुतुल्यं हि पापं ॥ and in the Kalaśārcanavidhi of Siddhalakṣmidevi (ibid.) as: ऊकारं वायुबीजं तदुपरिवरुणं वज्रपाणिं तदूर्ध्वकालं वर्णान्तयुक्तं तदुपरिपरमं वह्निबीजं सहस्रं । इन्दुं बिन्दुं लयान्तं गितकमलदलक्षीरधारा श्रवन्तं दृष्ट्वाकूटं नित्यं दहतिकुलमलं मेरुतुल्योहिपापं ॥ 4.1 cf. KMT 24.157: अथवा राजतं सूत्रमभावाद्दस्त्रजं भवेत् । शुक्रसूत्रं समादाय त्रिगुणं त्रिगुणीकृतम् ॥ cf. also Īśānaśivagurudevapaddhati 12.9: नातिस्थूलं नातिसूक्ष्मं विकेशं हिमपाण्डरम् । कर्तितं द्विजकन्याभिर्मुख्यं सूत्रं पवित्रके ॥

I₁ प्रातरुत्थाय] ABCEF ; ××××य D I₂ इति कूटं] ACEF ; इति कूटा* B, ×××× D I₂ स्वान्ते] ABFE ; स्वाम्त C, ×× D I₂ ऽर्कराशि°] ABCE ; ××× D I₃ क्षोणीजलतेजवाय्वीश पराबीजानि] ABD ; जलपवनतेजःक्षोणीश बीजानि CE, जलपवनतेजःक्षोणीजलतेजवाय्वीश पराबीजानि F I₄ मन्त्रमुच्चरन् त्रिधा स्नायात्] ABCEF ; मन्त्रमु×××××× D I₄ अथवा पञ्चाङ्गं पादौ हस्तौ] ABC ; ××××××दौ हस्तौ D, अथवा पञ्चाङ्गेन हस्तौ पादौ E, अथवा पञ्चाङ्गं हस्तौ पादौ F I₅ वौषडन्तेन] ABCEF ; वौ×××× D I₅ मन्त्रस्नानम्] ABCEF ; ×××× D I₅ जलाशयादुत्थाय] ABCF ; ×××दुत्थाय D, जलाशयादुत्थाय E I₆ °सूत्रम्] AE ; °सूत्र C, °सूत्रं ह्यौ D I₆ कौपीनम्] ABCF ; कोपीनम् DE I₆ यज्ञोपवीतम्] ABCEF ; यज्ञो××× D I₆ रदनाक्षरया मुद्रिकाम्] ABCEF ; ××××××द्रिकां D I₇ मदनेन] ABCE^{PCF} ; मदनेन ऐ D, मदने E^{ac} I₇ आकाशेनोत्तरीयम्] ABCF ; आकाशे ह्यं नोत्तरीयं D, आकाशिनोत्तरीयं E I₇ प्रावरणम्] ABFE ; प्रावरण C, प्रा यं वरणं D I₇ गृहस्थस्य शुक्रपटम्] ABCEF ; ××××××× D I₈ आसनेनासनम्] ABCEF ; ××नेनासनं D I₈ °जिनम्] ACEF ; °जिन B, °जित D I₉ यज्ञोपवीतलक्षणं] ABCEF ; यज्ञोपवीतल×× D

3.1a °बीजं] ABCEF ; °बीयं D सहस्रम्] ABCEF ; ××× D 3.1c इन्दुं बिन्दुं लयान्तं] ABFE ; इन्दुम् बिन्दुं लयान्तं C (unmetr.), ××××××× D 3.1d कूटं] CDEF ; कूतान् AB • पापं] ABCEF ; ×× D 3.2cd जलस्नानमाश्रयनमामूर्ध्वपर्यन्तं भजेत्] ABCE ; जल×××××××××× D, जलस्नान-माश्रयनमामूर्ध्वपर्यन्तं भजेत् F 4.1a स्थूलं चैवातिसूक्ष्मं च] ABCF ; ××××××× च D, स्थूलं चैवात्र सूक्ष्मं च E 4.1b °नुत्तमम्] ABCDE^{PCF} ; °त्तमम् E 4.1d त्रिगुणं त्रिगुणी°] ACDEF ; त्रिगुणं त्रिगुणी° B

वर्तयित्वा प्रयत्नेन कारयेत्तिसरं पुनः ।
 एष स्थानद्वयं कृत्वा सावित्र्या ग्रन्थयेत्ततः ॥ ४।२॥
 धौतं शुक्लं शुभं सूत्रमलक्ष्मीमलनाशनम् ।
 यस्य विधृतमात्रेण पुमान् ब्रह्मसमो भवेत् ॥ ४।३॥
 त्रिगुणं त्रिगुणीकृत्य वेणीं कृत्वा प्रयत्नतः ।
 तेनैव च शतार्धाभिरुत्तरीया त्वघक्षया ॥ ४।४॥

1 इति सोत्तरीययज्ञोपवीतलक्षणम् ॥

[पञ्चप्रणवोद्धारः]

भो साधकेन्द्राः शृणुतैकवाच्यं
 सर्वान्वयोक्तं फलसिद्धिहेतोः ।
 तावन्न सिद्धिं प्रलभन्ति सन्तो
 यावन्न मन्त्राः प्रणवादिशेषाः ॥ ५।१॥

2

[पञ्च प्रणवाः]

पूर्वं या सूचिता शक्तिः कुजाख्या क्रूरसंयुता ।
 आ इत्याधारभूता सा प्रसूतिस्थितिसंहतेः ॥ ५।२॥
 अम्बिका भुजगारूढा गुह्यशक्त्या त्रिमण्डलैः ।
 माया देवी पुष्टिकरी वारिभूता तु सा स्मृता ॥ ५।३॥
 नागस्था कुसुमा देवी गुह्ययाथ त्रिमण्डलैः ।
 श्रीकरी तेजभूता तु तृतीया शक्ति रौद्रिणी ॥ ५।४॥
 दीपनीशिखिपराम्बाङ्गटेन्द्रबिन्दु विश्वहा ।
 विलोमेनोद्धृता देवी खेचरत्वप्रदायिका ॥ ५।५॥
 अनुग्रहार्चितं हंसं प्राणिनां हृदि संस्थितम् ।
 उद्धृतमाकाशभूतं सुधानिर्वाणदायकम् ॥ ५।६॥

[पञ्चप्रणवदेवः]

क्षमाचक्रमुक्तं चतुरस्रपीतं

4.2ab cf. Uttarakāraṇāgama 4.32cd: त्रिगुणं त्रिगुणीकृत्य त्रिसरं वित्तमेव च 5.3ab cf. KMT 17.105cd: परमात्मा सकारो ऽयं ह प्राणे शक्तिरम्बिका • KMT 17.95: ध शिरो ग्रसनी देवी ध नेत्रे प्रियदर्शना । ई गुह्यशक्ति नादस्था नासायां नेत्रमध्यतः 5.4a KMT 24.23ab: श गुह्यं कुसुमाख्या च महाकाली नितम्बगा

4.2b कारयेत्तिसरं पुनः] ABCEF; कारये××××× D 4.2a एष स्थानद्वयं कृत्वा] ABCF; ××××× × कृत्वा D, एतत् स्थानद्वयं कृत्वा E 4.2b ग्रन्थये°] ABCF; ग्रंथये° D, ग्रंथये° E 4.3a धौतं] ACDEF; धौत B • शुभं सूत्र°] ABDEF; शूत्रं सूत्र° C 4.3c यस्य विधृतमात्रेण] ABCEF; यस्य वि× ×××× D 4.3d पुमान् ब्रह्मसमो भवेत्] ABCEFP^c; ××××××वेत् D, पुमान् ब्रह्मसमो भवेत् F^{ac} 4.4a त्रिगुणं त्रिगुणी°] ABDEF; त्रिगुणी° C^{ac}, *** त्रिगुणी° C^{pc} 4.4b वेणीं] AF; वारणी B, वेणी DE 4.4d उत्तरीया त्वघक्षया] ABCF; उत्तरी××××× D, उत्तरीयञ्चक्षया E 5.1b हेतोः] ABCEF; हेतो× D 5.1c तावन्न सिद्धिं प्रलभन्ति सन्तो] ABCF; ×××××××××× D, तांचान सिद्धिं प्रलभन्ति सन्तो E 5.1d यावन्न] ABCEF; ××× D 5.2a पूर्वं] ABDEF; पूर्व C 5.2b ख्या] ABCDF°ख्यां E • °युता] BCDEF; °युत A 5.2c इत्या°] ACDF; इत्या° BE • °धार°] BDEF; °वार° AC • सा] ABCEF; × D 5.2d प्रसूतिस्थितिसंहतेः] ABCF; ×××××××× D, प्रसूतिस्थितिसंहतेः E 5.3a अम्बिका] ABCEF; ××× D • भुजगा°] ABDEF; भुजमा° C 5.3b गुह्यशक्त्या] ABCDF; गु*** E 5.3d स्मृता] ABDEF; स्मृताः C 5.4ab नागस्था कुसुमा देवी गुह्ययाथ] ABCEF; ××××××××× ××× D 5.5a दीपनी°] ACEF; दीपनी° B, हस्त्रे दीपनी° D • °पराम्बा°] ACDEF (unmetr.); °पारम्बा° B 5.5b ङ्गटेन्द्रबिन्दु विश्वहा] ACE; °ङ्गटेन्द्रबिन्दु विस्रवाहा B, ×××××××× D, °रूडेन्द्रबिन्दु विश्वहा F 5.5c विलोमेनो°] ABCEF; ×××नो° D 5.6a अनुग्रहा°] ABCD; अनुग्रहा° EF 5.6d सुधानिर्वाणदायकम्] ABCEF; ×××××××× D

खण्डेन्दुशुभ्रं वरवारिचक्रम् ।
 तेजोलकं रक्तगुणारदिव्यं
 वाताख्यषट्कोणचक्रं सुधूम्रम् ॥ ५।७॥
 स्वच्छार्कतुल्यं वियदाधिबिम्बं
 भूतानि पञ्चान्युदितानि शास्त्रे ।
 एषां महेशं सितशान्तरूपं
 चातुर्भुजं पद्मसिते निविष्टम् ॥ ५।८॥
 दक्षेण हस्तेन दधाति शूलं
 दानं क्रमेणैव च तथापरेण ।
 काट्वाभयं वामकरे विधत्ते
 पञ्चात्ममन्त्रैः करदेहवक्त्रान् ॥ ५।९॥
 नेत्रास्रशून्यं करकायवक्त्रं
 जपन् क्रमेणैव धरादिमन्त्रैः ।
 लक्षैर्विवृद्धै तिथिलक्षमात्रं
 अन्ते दशांशं हवनं च धीरैः ॥ ५।१०॥
 इच्छाप्रदः श्रीप्रणवेश्वरो ऽयं
 भक्तार्तिहर्ता गुणलोकदाता ।
 सुरैर्मुनीन्द्रैर्मनुदैत्यसिद्धैः
 प्राप्तं पदं याजनहावनान्ते ॥ ५।११॥
 इति पञ्चप्रणवोद्धारः ।

[नवात्मोद्धारः]

शम्भुर्मानसहान्तधीक्षितिरसस्पर्शाग्निमर्मालकैः
 कूटः श्रीनवनायकस्य रचितः स्वान्तालये दृश्यते ।
 अकानेकमहार्चिराशिसदृशैश्चोद्धुङ्क्तो घोरहा
 जन्तूनां भवमोहमर्दनकरः श्रीशाम्भवो मन्त्रराट् ॥ ६।०॥
 चलाधो योजयेद्वह्निं चतुःस्वरोर्व्वमजं विभुम् ।

5.7a क्षमाचक्रम्] ABCEF ; ×××मु° D 5.7c तेजोलकं] ABCEF ; तेजोलक D • °दिव्यं] ABDEF ; °दिव्य C 5.7d वाताख्यषट्कोणचक्रं सुधूम्रम्] ABF^{pc} ; वाताख्यषट्कोणचक्रं सुधूम्र C, वाताख्यषट्कोणचक्रं ××× D, वाताख्यषट्कोणचक्रं सुधूम्र E वाताख्यषट्कोणचक्रं म्रम् F^{ac} 5.8a स्वच्छार्कतुल्यं वियदाधि°] ABCEF ; ×××××××धि° D • °बिम्बं] ABDF ; °बिम्ब CE 5.8b पञ्चान्यु°] ABCDE ; पञ्चैत्यु° F 5.8c सित°] ABDEF ; शिव° C 5.8d चातुर्भुजं] ABCDE ; चतुर्भुजं E • पद्मसिते निविष्टम्] ABFE ; पद्मसिते निविष्टि C^{ac}, पद्मसिते निविष्ट C^{pc}, ××××××× D 5.9a दक्षेण हस्तेन दधाति शूलं] ABCF ; ×××××न दधाति शूलं D, दक्षिण्य हस्तेन दधाति शूलं E 5.9b दानं] ABCDF ; दान E 5.9c °धत्ते] ABCEF ; °धन्ते D 5.9d °मन्त्रैः करदेहवक्त्रान्] ABCF ; °मन्त्रैः करदेहवक्त्रान् E^{ac}, °मन्त्रैः करदेहवक्त्रान् E^{pc}, ××××××× D 5.10a नेत्रास्रशून्यं] ABC ; ××××× D, नेत्रास्रशून्यं E, नेत्रास्रशून्यं F 5.10b जपन्] ABCDF ; जप° E • °मन्त्रैः] ABDEF ; °मन्त्रैः C 5.10a लक्षै°] ABDEF ; लक्षे C • °वृद्धै] ABDEF ; °वृद्धौ C 5.10d दशांशं हवनं च धीरैः] BEF ; दशांशं हवनं च धीरैः AC (unmetr.), दशांश××××× D 5.11a इच्छाप्रदः श्रीप्रणवेश्वरो°] ABCEF ; ×××××णवेश्वरो° D 5.11b °लोक°] ABCDE^{pc} ; °लो° E^{ac} 5.11c सुरैर्मु°] AEF ; सुरैर्मु° BC, सुरैर्म° D • °न्दैर्मनु°] ABDEF ; °न्दैर्मुनु° C 5.11d पदं] ABDEF ; पद C • याजनहावनान्ते] ABCEF ; या××××× D इति पञ्चप्रणवो°] AEF ; इति पञ्चप्रणवदेवो° B, इति पञ्चप्रणवो° C, ×××××प्रणवो° D 6.0b कूटः श्रीनवनायकस्य रचितः] ACEF ; कूटः श्रीनवनायकस्य रचितः B, कू×××××××××तः D 6.0d जन्तूनां भवमोहमर्दनकरः श्री°] ABCEF ; जन्तू××××××××× D

जायते त्र्यब्दतो योगी रचितो मोदते विधौ ॥ ७।१॥
 शाम्भवन् त्व इमं ध्यायेत् सरुद्रो मुक्तो कालतः ।
 सर्वज्ञगुणसम्पन्नो धनञ्जययुतो यतिः ॥ ७।१०॥
 तद् वा चि हृद [6व्] *आम्भाज्ञे ध्यायेत् सर्वप्रद ? क्षयात् ।
 उक्तगुणसमायुक्तो वायुलोके प्रमोदते ॥ ७।११॥
 प्रधानप्रथमं शुद्धौ भावयेद् रविहायनं ।
 अणिमादिगुणैर् युक्तः शिवलोके प्रमोदते ॥ ७।१२॥
 विश्वाविलेशं भूयुग्मम् उदितार्कमकारगं ।
 वर्षात् सर्वज्ञको भूत्वा वसेत् परापुरे यतिः ॥ ७।१३॥
 विभुचतुर्थगं ध्यायेत् तेनैव भूषितं क्षये ।
 रसमासाहवेत् भवेद् योगी शतगीश्यति विद्विया ॥ ७।१४॥
 त तृतीयस्य दावासे ध्यायेद् रुद्रसमायुतः ।
 कामुकबिम्ब **आरा *इ मेद्रमूले रसास्रिकं ॥ ७।१५॥
 पारिजातं *ताभासे मण्डलानि विभावयेत् ।
 तद् अ *रग ***लीं रन्द्रवासगं ॥ ७।१६॥
 शुक्कार्करक्तमण्डलमूर्द्धस्थाम् इन्द्रवाहिनीः ।
 *भावेवं वदेत् वाणी म ***लि तवाचिकाः ॥ ७।१७॥
 सर्वशास्त्रागमाम्नायं प्राध्येत् लोकम् इदं शिवे ।
 युग्माव् एवं ध्या (य) नयोगाद् अणिमाद्यष्टकं लभेत् ।
 साधकः स्त्रीसमेत [:] शम्भोर् गुणभागी ध्रुवं भवे [7र्] त् ॥ ७।१८॥
 इति वर्णध्यानम् ॥ ७।१९॥

[समयमन्त्र]

**** देवीद्वात्रि * अक्षर **** महाविद्या **** गुरु [2] तः श्रुता * तवर्गस्य-
 आन्तिमम् बीजं काल * म् त्रयोदश ** य * तं **** संयुताः [3] * ऋतः । नलिनीङ्कटाश 1
 चैव आ ** रेण च भेदिताः ** समाक्रान्त *** कवर्गस्यान्तिमम् बीजं शर् ** टा ** 2
 [4] लं * [छेच्] लावस्] णसमाक्रान्तम् *** अन्तुमम् उद्धरेत् कवर्गस्या चतुर्थन् तु 3
 * आय ** दीपणी **** [5] येत् *** तथा पुनः । कूर्म ** सम्युतः पुनर् उद्धृत्या **** 4
 गु ** शक्तिसमायुतं **** 5
 तं पुनर् उक्तं * समुद्धृत्य * आगला मायया युतां । 6
 चामुण्डा कूर्मणोद्धृत्य झण्डीशेन विभेदितं ॥ ८।१॥
 श्रद्धा श्रीसमयादेवी पुरुवक्ता त लभ्यते ।
 यस्याः स्मरण [2] मात्रेण कम्पते भुवनत्रयं ॥ ८।२॥
 कार्ये वाथान्यकार्ये त उक्तान् क्रधुवस्तुषु ? ।
 कुब्जीशानां यजेत् यस् तु तस्य पापन् न विद्यते ॥ ८।३॥
 यः पुन शुद्धता वात्मा स [3] मयाख्यां कुलेश्वरीं ।
 यजेद् यधु न तद् वस्तु यन् न सिध्यति भूतले ॥ ८।४॥
 अत्य् ** सन्तान योजयेत् लक्षसंख्यया ॥ ८।४॥
 कुब्जीशगुणतुल्यात्मो कर्ता हर्ता स्व [4] यं प्रभुः ।
 मन्त्राणां शतकोटीनां षडाश्रमा [!!!!!!] न् वर्तिनी ॥ ८।५॥
 * आज्ञीयं ज * अलेर् युक्ता दीपमतोदितस्वर ।

इति समयामन्त्रोद्धार ॥ ८।६॥

[समयाष्टपदफलं षडङ्गदूतीफलं च]

यावच् छुभप्रदा कुब्जी यद्वर्णैः परिकीर्तिता ।

यावत् समयलाभञ् च दद्याद् एकाक्षरेण सा ॥ ८।७॥

यावत् समाधिलाभञ् च यष्टद्वेदार्णकैर् इतः ।

यावद् अघोरपापञ् च हन्या *इ* श्वरेण तु ॥ ८।८॥

वर्णान् नैश् च पञ्चवर्णैर् यावद् वर्गप्रदायिनी ।

महाभरवभावञ् च दद्यात् पञ्चार्णकैर् जने ॥ ८।९॥

सुधायानफलान् मृत्वा? त्राशदात्री द्विवर्णतः ।

यावच् छब्द [2] मन्त्रफलन् दद्यात् साच **ष्करैः ॥ ८।१०॥

अत्त द्वया *णै *आ जीवमुक्तिप्रदा ध्रुवं ।

यस्या * कमलवती देवी हृदिस्था मन्त्रसंयुता ॥ ८।११॥

मुद्राविद्यादिकन् तस्य मण्डलादि प्रवर्तते ।

कुलदीपा शिरस्था तु यथा सृष्टञ् चराचरं ॥ ८।१२॥

*** भुवनत्रयं षड्विधानप्रचोदकः ।

बर्बराख्या शिखायान् तु तत्त्वाद्धे रव्यवस्थिता ॥ ८।१३॥

बहुरूपा कवचेनैव मालिनीशब्दराशिकाः ।

छादयन्ती समस्तां तु शब्दराशिं तु मालिनी ॥ ८।१४॥

कवचं यस्या महादेव्या मन्त्रमायात्मकं महत् ।

स्थादयन्ती स्वभुजेन मन्त्रमायात्मकम् महत् ॥ ८।१५॥

महन् नारी त्रिधा नेत्रे तत्त्वार्थगु [5] णसङ्कला ।

अस्त्रन् तु कोङ्कणेशान्या अविद्यादिशिवान्तगं ॥ ८।१६॥

भरितं पूरितं सर्वे येन व्याप्तं षडध्वरं ।

कालिकाख्या च हृदये शत्रूणां भयनाशनी ॥ ८।१७॥

स्वा [8व] धिस्थानगता नित्या तन्त्रार्थस्य फलप्रदा ।

जष्टचाण्डाली शिरसि चक्रे चैव अनाहते ॥ ८।१८॥

स्थिता सिद्धयोगीश्वरी मन्त्रसिद्धिफलप्रदा ।

अघोरेणः शिखायान् तु मणिचक्रे च संस्थितः ॥ ८।१९॥

दक्षतन्त्रार्थकर्ता च सर्वपापक्षयङ्करः ।

उत्तोलियामि? कवच विशुद्धिस्थां सदा यजेत् ॥ ८।२०॥

मोहनञ् च महातन्त्रम् इ [3] न्द्रजालप्रवृत्तिकाः ।

चक्र चामुण्डा नेत्रन् तु आज्ञास्थाने सदा यजेत् ॥ ८।२१॥

ज्योतिषं? स्वरोदयञ् च सर्वज्ञानप्रवर्तिका ।

गुह्यकालीका साधिता सतीरू [4] पप्रवर्तिनी ॥ ८।२२॥

गुह्यतन्त्रेश्वरी तन्त्रे सपादलक्षे प्रकाशिता ।

स्वतन्त्रा सर्वदाय् *एषा सर्वयुद्धविमर्दनी ॥ ८।२३॥

धारस्थां यजेद् देवी सर्वकामप्रसा [5] धनी ।

इति समयाष्टपदफलं षडङ्गदूतीफलञ् च ॥ ८।२४॥

8.11 cf. KMT 7.13cd: यस्याः कमलिनी देवी हृदिस्था सम्प्रवर्तते 8.12 cf. KMT 7.14cd: कुलदीपा शिरस्थास्याः षड्विधाध्वप्रबोधिका 8.13 cf. KMT 7.15ab: बर्बराख्या शिखा ह्य अस्यास् त्रितत्त्वोर्ध्वव्यवस्थिता 8.14 cf. KMT 7.15cd-16: मुद्राधारगता देवी बहुरूपात्र निर्गता 8.16 cf. KMT 18cd: तद् अस्त्रं कोङ्कणेशान्या येन व्याप्तं षडध्वरम् 8.17 cf. KMT ibid.

[समयात्र्यङ्गन्यासः]

अस्यास् त्र्यङ्गम् प्रवक्षामि कराङ्गवक्तृहेतवे ।
 श्लोकं चलेश्वरङ् गृह्य त्यक्त्वा झण्टीश्वरे [१९] ण तु ॥ ८।२५ ॥
 अमोद्या * चैव सम्भेद्य नकारादिषट्कं पुटेत् ।
 तं गुह्ययाथ शरान्तं तं प्रज्ञयाथ त्र्यक्षरं ॥ ८।२६ ॥
 तं क्रिययाथ दशान्तं तं सावित्र्या च द्विवर्णकं ।
 तम् इत्थयाथ षडन्तम् पूर्ववत् सम्पुटे नमः ॥ ८।२७ ॥
 कमलाकुलद्वीपा च बर्बरा बहुरूपिणी महन्तारी ।
 कोणकाणाख्यापदान्तं पूर्य सेत् क्रमात् ॥ ८।२८ ॥
 सस्वाधनगता देव्यः पञ्चश्लोकैः पुटेत् पुनः ।
 कनिष्ठानामिकामध्याभया वृद्धा च तालुनि ॥ ८।२९ ॥
 करायोञ् च करं न्यासं षडङ्गम् अनेन विन्यसेत् ।
 हृत्स्थिरः शिखा कवच नेत्रास्त्रेषु यथाक्रमः ॥ ८।३० ॥
 अङ्गन्यासम् इ * [मर्गं] महापातकनाशनम् ।
 कूपवामदक्षकर्णनासाबिलचूलीतले ॥ ८।३१ ॥
 वक्तृन्यास इति प्रोक्तं सर्वान्वयफलप्रदः ।
 इति समयात्र्यङ्गन्यासः ॥ ८।३२ ॥

[समयावर्णन्यासम्]

वर्णन्यासम् अहम् वक्ष्ये द्वात्रिंशर्मसन्धिषु ।
 त्रिसन्ध्यास्वर्धरात्रे [१९] च वत्सराद्धे षोढाफलः ॥ ८।३३ ॥

जअ न व्रजअ अर्कवच् चूलीतले ।	1
जअ मो व्रजअ शुद्धस्फटिकवच् छिरोरन्ध्रे ।	2
जअ भ व्रजअ अतसी पुष्पवत् फालके ।	3
जअ ग व्रजअ अर्कवत् द [२] क्षनेत्रे ।	4
जअ व व्रजअ पूर्णचन्द्रवद् वामनेत्रे ।	5
जअ ति व्रजअ पीतवर्ण नासिकाग्रे ।	6
[ja श्री व्रजअ] सप्तमं शुक्लवर्ण मुखमध्ये ।	7
जअ कु * पाण्डुवर्, नदक्षकर्णे ।	8
जअ ब्जि व्रजअ [३] नीलवर्ण वामकर्णे ।	9
जअ का व्रजअ शुक्ल चिबुके ।	10
जअ यै व्रजअ रक्तवर्णङ् कण्ठे ।	11
त्र्यक्षरम् [= ह्रां ह्रीं ह्रौं] पाण्डुरार्कचन्द्रवत् स्वान्ते दक्षवामे स्तने ।	12
जअ द्व व्रजअ श्यामं दक्ष [४] कफोणौ ।	13
जअ ड्? व्रजअ रक्तवर्णवामकफोणौ ।	14
जअ ण व्रजअ रक्तवर्ण नाभौ ।	15
जअ न व्रजअ सूर्यवल् लिङ्गं मूले ।	16
जअ मे व्रजअ मण्डवद् अण्डयोः ।	17
श्रीकण्ठं [अ?] पीतवर्ण [५] गुदरन्ध्रे ।	18
जअ घो व्रजअ रक्तवर्ण दक्षजानौ ।	19
जअ र व्रजअ रक्तवर्ण वामजानौ ।	20

- 1 जअ मु व्रजअ कुङ्कुमसन्निभं दक्षपादे ।
- 2 जअ खि व्रजअ पाण्डुवर्णं वामपादे ।
- 3 जअ छां व्रजअ कुन्दचन्द्र [10र्] वत् चौरकृतो ।
- 4 जअ छीं व्रजअ ष्ट?माभं दक्षस्कन्धे ।
- 5 जअ कि व्रजअ रक्तवर्णं वामस्कन्धे ।
- 6 जअ णि व्रजअ शुक्लवर्णं दक्षपार्श्वे ।
- 7 जअ कि व्रजअ पलालष्टमवत् वामपार्श्वे ।
- 8 जअ णि व्रजअ शुक्ल [2] वर्णं त्रिककीले ।
- 9 जअ वि व्रजअ शुक्लवर्णं कातः पादान्ते ।
- 10 अन्तिमम् लक्षसूर्याभं पादात् कान्तं ।
- 11 इति समयावर्णन्यासः ॥